

AYBAK 2021 / MART

Akademisyen Yayınevi Bilimsel Araştırmalar Kitabı

GÜNCEL SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMALARI III

Editörler

Yelda DURGUN ŞAHİN
Mehmet Fatih SANSAR

DURGUN ŞAHİN - SANSAR

Güncel Sosyal Bilimler Araştırmaları III

akademisyen.com
ONLINE SİPARİŞ

AKADEMİSYEN KİTABEVI

Halk Sokak No: 5/A Sıhnye-Yenişehir/ANKARA

Tel: 0312 431 16 33 - 0312 432 21 84

akademisyenyayinevi

akademisyenktip

Güncel Sosyal Bilimler Araştırmaları III

Editörler

Yelda DURGUN ŞAHİN

Mehmet Fatih SANSAR

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Amlan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da Bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-7409-17-9

Kitap Adı

Güncel Sosyal Bilimler Araştırmaları III

Editörler

Yelda DURGUN ŞAHİN

ORCID iD: 0000-0001-6708-9247

Mehmet Fatih SANSAR

ORCID iD: 0000-0001-7439-2084

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

SOC000000

DOI

10.37609/akya.158

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

AKADEMİSYEN
KİTABEVİ

İLGİLİ MAKAMA

“Akademisyen Yayınevi” ,Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı (ÜAK)’nın Doçentlik Başvuru Şartlarında belirttiği tanıma göre “Tanınmış Uluslararası Yayınevi” statüsündedir. ÜAK söz konusu tanımı şu şekilde yapmıştır: “Tanınmış Uluslararası Yayınevi: En az beş yıl uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten, yayımladığı kitaplar Yükseköğretim Kurulunca tanınan sıralama kuruluşlarınca belirlenen ilk 500’e giren üniversitelerin kataloglarında yer alan ve aynı alanda farklı yazarlara ait en az 20 kitap yayımlamış olan yayınevi”dir.

“Akademisyen Yayınevi” 2011 yılında kurulmuş olup, kuruluşundan bu yana düzenli faaliyet yürütmektedir. Yayınevimiz 2000 adet üzerinde kitap yayımlamıştır. Akademisyen Yayınevi tarafından yayımlanan kitaplar Türkiye ve dünyanın ilk 500’e giren üniversite kütüphanelerinin kataloglarında yer almaktadır. Yayınevimizin Türkçe dışındaki dillerde yayımlanmış 100’ün üzerinde yayını bulunmaktadır. Daha detaylı bilgi almak için www.akademisyen.com web sitesinden ulaşabilirsiniz.

Yasin DİLMEN
Genel Yayın Koordinatörü

AKADEMİSYEN YAYINEVİ KİTABEVİ DAĞITIM
BİLGİSAYAR TERCÜMANLIK İTH.İHR. TİC. A.Ş.
Merkez:Halk Sok. No:5/A Sıhhiye Çankaya/ANKARA
ÇANKAYA V.D. 011 055 7740
Merkez Ticaret Sicil No: 293004

Akademisyen Yayınevi Kitabevi Dağıtım Bilgisayar Tercümanlık İthalat İhracat Ticaret A.Ş.
Adres:Halk Sokak 5/A ÇANKAYA/ANKARA
Telefon:0312 431 16 33
Web: www.akademisyen.com

İLGİLİ MAKAMA
SOSYAL BEŞERİ VE İDARİ BİLİMLER

	KİTAP ADI	YAZAR	ISBN
1	Osmanlı'nın Çöküşü	Celal Nuri İleri	9786054649273
2	Örgütsel Davranış	Hakan Vahit ERKUTLU	9786052396520
3	Paylaşım Ekonomisi	Canan AY	9786058161429
4	Temel İşletmecilik Bilgisi	Azmi YALÇIN	9786052396256
5	Psikolojinin Tarihsel Aralanı	Hamdi KORKMAN	9786052396605
6	A'Dan Z'Ye Mobbing	Nermin Gürhan	9786054649259
7	Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu	Ümmet Erkan	9786052581940
8	Türkiye'nin Dış Ticaretinde Yapısal Dönüşüm	Aziz Murat HATİPAĞAOĞLU	9786059354578
9	Dezavantajlı Gruplar Üzerine Araştırmalar	Emel İŞTAR İŞIKLI	9786058161481
10	İnternet ve Demokrasi	Ayşe Aslı Sezgin	9786052582251
11	Neolitik Çağ'da Hititler Anadolu'da Müzik ve Enstrümanlar 1	Meral SAYIN	9786052396506
12	Siyasal İletişimde Kamu Diplomasisi	Ahmet İlkay Ceyhan	9786052581667
13	Tarihte Adana ve Çukurova Cilt I-IV	Ed. Yılmaz KURT	9786059354639
14	Liberal ve Marsist Özgürlük Anlayışlarının Karşılaştırılması	Murat İNCE	9786052396940
15	Etkileşimsel Söylem	Hatice ÇUBUKÇU	9786054649983
16	Sanatta Temel Bilimler Semboller Ve Kavramlar	Esmâ CİVCİR	9786059942119
17	Çağdaş Azerbaycan öyküsü	Hüseyin SU	9786059354011
18	Nabi Hayrabad	Melike GÖKCAN TÜRKDOĞAN	9786054649563
19	İktisat Sosyolojisine Giriş	Tolga KABAŞ	9786059354028
20	Merkez Bankası Ve Para Politikası Stratejileri	Bülent DOĞRU	9786059942508

AKADEMİSYEN YAYINEVİ KİTAP BEVİ DAĞITIM
BİLGİSAYAR TERJUMANLIK İTH. İHT. TIC. A.Ş.
Merkezi: Halk Sok. No: 31/1 Sımsıkı Çankaya ANKARA
ÇANKAYA V.D. 011 055 7740
Merkez Ticaret Sicil No: 293004

AKADEMİSYEN YAYINEVİ'NİN YAYINLANMIŞ OLDUĞU SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ALANINDA İNGİLİZCE
KİTAP LİSTESİ (SOSYAL BİLİMLER)

İLGİLİ MAKAMA

	KİTAP ADI	YAZAR	ISBN
1	Social Sciences II	Abdullah BALCIOĞULLARI	9786052586129
2	The Examination of Academicians Levels of Burnout	Ayşegül YETKİN	9786052588055
3	Economic and Administrative Sciences V.-1	Azmi YALÇIN	9786052580509
4	Finance And Accounting I	Turgut ÇÜRÜK	9786052583418
5	Management And Information Systems	Bahattin KARADEMİR	9786052583197
6	Social Science I	Cahit ASLAN	9786052583012
7	Ottoman and Turkish Image in Armenian History Textbooks	Yıldız DEVECİ	9786257106504
8	Proactive Behaviour At Work	Cumali URİ	9786059354950
9	Sociology and Psychology Sciences Research	İsmail SANBERK	9786052588833
10	Business and Economics Researches Book	Ergün Kara	9786052584033
11	Impact of Badminton Course Designed Badminton Course For Common and Specialized Contact Knowledge of Pre-service Teachers	Erhan DEVRİLMEZ	9786052583685
12	Current Financial Studies	Serkan YILMAZ KANDIR	9786052589267
13	Social Science	Hanna ROG	9786052580653
14	Current Marketing and Production Studies	Selçuk ÇOLAK	9786052589274
15	Economics And Politics	Harun BAL	9786052583463
16	Management Studies	İlksun Didem ÜLBEĞİ	9786052588901
17	Economics and Politics	Mehmet ÖZMEN	9786052585955
18	The Middle Eastern American Theatre: Negation or Negotiation of Identity	Nazila HEIDARZADEGAN	9786052583883
19	Business and Management	Sefer YILMAZ	9786052585962
20	Tourism Recreation Leisure Constraints and Negotiation Strategies	Tolga TEK	9786052588062
21	Accounting Recordkeeping Practices in Smes in Somalia	AHMED MOHAMOUD ALI	9786052588406
22	Social Problems	Anna STEWART	9786257679237
23	Civilization	Charles MORRIS	9786257679244
24	The Problem of Population	Harold COX	9786257679251
25	Ottoman Empire, 1801-1913	William MILLER	9786257679268
26	Guide to the Study of Political Economy	Lurgil COSSA	9786257679275
27	A History of Political Economy	Gustav COHN	9786257679282
28	Economic and Geopolitical Analysis of the Eastern Mediterranean	Rahmi İNCEKARA	9786257106832

AKADEMİSYEN YAYINEVİ KİTAP BEVİ DAĞITIM
BİLGİSAYAR TERCÜMANLIK İTH. İHR. TİC. A.Ş.
Merkez: Halk Sok. No: 5/A Sıhhiye Çankaya/ANKARA
ÇANKAYA VD. 011 055 7740
Merkez Ticaret Sicil No: 293004

İLGİLİ MAKAMA

ULUSLARARASI YAYINEVİ PARTNERLERİMİZİN ÖRNEK LİSTESİ

1. Academic Press	26. Morgan Kaufmann
2. Ashgate	27. Mosby
3. Blackwell	28. OXFORD UNIVERSITY PRESS
4. BLOOMSBURY	29. PEARSON
5. BOOKPOINT	30. PENGUIN
6. Brooks/Cole (Thompson)	31. PETER LANG
7. Butterworth-Heinemann	32. Pharmaceutical Press
8. CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS	33. Polity Press
9. Cengage Learning	34. Routledge
10. Chapman and Hall/CRC	35. Rowman & Littlefield Publishing Group
11. Churchill Livingstone	36. SAGE
12. Edinburgh University Press	37. Saunders
13. EDWARD ELGAR	38. SPRINGER VERLAG
14. ELSEVIER	39. Taschen
15. EMERALD	40. Taylor & Francis
16. Focal Press	41. Thames & Hudson
17. Garland Science	42. THIEME
18. Greenwood Press	43. Verso Books
19. I.B. TAURIS	44. W. W. Norton & Company
20. IEEE Press	45. W.H. Freeman
21. Jossey-Bass (JOSSEY BASS)	46. WALTER DE GRUYTER
22. LIPPINCOTT WILLIAMS & WILKINS	47. WILEY
23. MACMILLAN	48. Woodhead Publishing
24. McGRAW HILL	49. World Scientific Publishing
25. MIT Press	50. Zed Books

KADEMİSYEN YAYINEVİ KİTABEVİ DAĞITIM
BİLGİSAYAR TERCÜMANLIK İTH. İHR. TİC. A.Ş.
Kızıllı Sok. No:5 A Sıhhiye Çankaya ANKARA
CANKAYA V.D. 011 055 7740
Merkez Ticaret Sicil No: 29300-

İLGİLİ MAKAMA

DÜNYADA İLK 500'E GİREN ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANE KATALOGLARINDA

AKADEMİSYEN YAYINEVİNE AİT KİTAPLARIN TARANMA LİNKLERİ

- http://solo.bodleian.ox.ac.uk/primo-explore/search?vid=SOLO&search_scope=LSCOP_OX&query=any,contains,akademisyen (Oxford University)
- https://searchworks.stanford.edu/catalog?utf8=%E2%9C%93&search_field=search&q=akademisyen+kitabevi (Stanford University)
- https://catalog.princeton.edu/catalog?utf8=%E2%9C%93&search_field=all_fields&q=akademisyen+kitabevi (Princeton University)
- https://hollis.harvard.edu/primo-explore/search?query=any,contains,akademisyen%20kitabevi&tab=everything&search_scope=everything&vid=HVD2 (Harvard University)
- <https://catalog.lib.uchicago.edu/vufind/Search/Results?lookfor=akademisyen+kitabevi&type=AllFields> (The University of Chicago)
- https://franklin.library.upenn.edu/catalog?utf8=%E2%9C%93&search_field=keyword&q=Akademisyen+kitabevi (University of Pennsylvania)
- <http://eds.b.ebscohost.com/eds/results?vid=2&sid=c38160e4-8f72-42c7-8c52-037d0357055c%40sessionmgr103&bquery=akademisyen+kitabevi&bdata=JnR5cGU9MCZzZWZyY2hNb2RlPUFuZCZzaXRlPWVkcys1saXZI> (UC Berkeley University)
- https://clio.columbia.edu/catalog?q=akademisyen+kitabevi&counter=4+&search_field=all_fields&commit=Search (Columbia University)
- https://search.library.utoronto.ca/search?N=0&Ntx=mode+matchallpartial&Nu=p_work_normalized&Np=1&Ntt=akademisyen%20kitabevi&Ntk=Anywhere (Toronto University)
- https://find.library.duke.edu/?utf8=%E2%9C%93&utm_campaign=bento&utm_content=bento_result_link&utm_source=library.duke.edu&utm_medium=referral&search_field=all_fields&q=akademisyen+kitabevi (Duke University)
- <https://search.lib.umich.edu/catalog?query=akademisyen+kitabevi&library=All+libraries> (University of Michigan-Ann Arbor)
- https://search.library.northwestern.edu/primo-explore/search?query=any,contains,akademisyen%20kitabevi&tab=books_images_more&search_scope=local_search&vid=NULVNEW (Northwestern University)
- <https://search.lib.umich.edu/catalog?query=akademisyen+kitabevi&library=All+libraries> (Michigan University)
- https://alliance-primo.hosted.exlibrisgroup.com/primo-explore/search?query=any,contains,akademisyen%20kitabevi&tab=default_tab&search_scope=all&vid=UW&lang=en_US (Washington University)
- http://bobcat.library.nyu.edu/primo-explore/search?query=any,contains,akademisyen%20kitabevi&tab=all&search_scope=all&vid=NYU (New York University)
- <http://roger.ucsd.edu/search~S9?/Xarticles+on+transportation&searchscope=9&SORT=DZ/Xarticles+on+transportation&searchscope=9&SORT=DZ&extended=1&SUBKEY=articles+on+transportation/1%2C94%2C94%2CE/frameset&FF=Xarticles+on+transportation&searchscope=9&SORT=DZ&1%2C1%2C> (UC San Diego University)

- https://vufind.carli.illinois.edu/vf-uu/Search/Home?lookfor=akademisyen+kitabevi&type=all&start_over=1&submit=Find (University of Illinois at Urbana-Champaign)
- <https://trove.nla.gov.au/book/result?q=akademisyen+kitabevi> (National Library Of Australia)
- https://www.librarysearch.manchester.ac.uk/discovery/search?query=any,contains,akademisyen%20kitabevi&tab=Everything&search_scope=MyInst_and_CI&vid=44MAN_INST:MU_NUI (The University of Manchester)
- https://catalogue.leidenuniv.nl/primo-explore/search?query=any,contains,akademisyen%20kitabevi&tab=all_content&search_scope=All_Content&vid=UBL_V1&lang=en_US (Leiden University)
- <https://search.library.wisc.edu/search/system?q=akademisyen+kitabevi> (Wisconsin-Madison University)
- https://discovery.mcmaster.ca/iii/encore/plus/C_Sakademisyen_Orighresult_U_X0_QBook%23%23Nv%40Booksc%40addfacetfilter%28SourceType%3ABooks%29g%40SourceTypen%40Source%20Type%23%23?lang=eng&suite=def (McMaster University)
- <https://www.bolton.ac.uk/library/Borrowing/Library-Catalogue.aspx> (Bolton University)
- <https://umaryland.on.worldcat.org/search?sortBy=LIBRARY&databaseList=638&queryString=akademisyen+kitabevi&changedFacet=format&overrideStickyFacetDefault=&clusterResults=on&scope=&format=Book&database=all&author=all&year=all&yearFrom=&yearTo=&language=all&topic=all> (Maryland University)
- https://wrlc-gu.primo.exlibrisgroup.com/discovery/search?query=any,contains,akademisyen%20kitabevi&tab=Everything&search_scope=DN_and_CI&vid=01WRLC_GUNIV:01WRLC_GUNIV&facet=rtype,include,reviews&offset=0 (Georgetown University)
- http://primo.nlr.ru/primo-explore/search?query=lsr24,contains,akademisyen%20kitabevi&tab=default_tab&search_scope=default_scope&vid=07NLR_VU1&facet=rtype,include,books&lang=en_US&offset=0 (National Library Of Russia)
- <https://baselbern.swissbib.ch/Search/Results?lookfor=akademisyen+kitabevi&type=AllFields> (Basel University)
- <https://lbsopac.rz.uni-frankfurt.de/DB=30/SET=12/TTL=1/CMD?ACT=SRCHA&IKT=8580&DB=30&SRT=YOP&TRM=akademisyen+kitabevi> (University Johann Christian Senckenberg)
- https://library.soas.ac.uk/Search/Results?lookfor=akademisyen+kitabevi&type=AllFields&filter%5B%5D=%3A*A* (Soas University of London)
- <https://library.ohio-state.edu/search~S7/?searchtype=X&searcharg=akademisyen+kitabevi&searchscope=7&SORT=DZ&extended=0&SUBMIT=Search&searchlimits=&searchorigarg=Xakademisyen%26SORT%3DD> (Ohio State University)
- https://catalog.loc.gov/vwebv/search?searchArg=akademisyen+kitabevi&searchCode=GKEY%5E*&searchType=0&recCount=25 (Library Of Congress)
- <https://khazaruniversity.follettdestiny.com/cataloging/servlet/presenttitledetailform.do?siteTypeID=-2&bibID=37657&walkerID=1545381693337> (Khazar University)
- <http://85.132.12.108/cataloging/servlet/presenttitledetailform.do?siteTypeID=-2&siteID=&includeLibrary=true&includeMedia=false&mediaSiteID=&bibID=34006&walkerID=1545394007671> (Azərbaycan Diller Universiteti)

AKADEMİSYEN YAYINEVİ KİTABEVİ DAĞITIM
BİLGİSAYAR TERCÜMANLIK İTH.İHR.TİC.A.Ş.
Merkez:Halk Sok. No:5 A Sıhhiye Çankaya/ANKARA
ÇANKAYA V.D. 011 055 7740
Merkez Ticaret Sicil No: 293004

Güncel Sosyal Bilimler Araştırmaları III

Editörler

Yelda DURGUN ŞAHİN

Mehmet Fatih SANSAR

ÖNSÖZ

Akademisyen Yayınevi yöneticileri, yaklaşık 30 yıllık yayın tecrübesini, kendi tüzel kişiliklerine aktararak uzun zamandan beri, ticarî faaliyetlerini sürdürmektedir. Anılan süre içinde, başta sağlık ve sosyal bilimler, kültürel ve sanatsal konular dahil 1000 kitabı yayımlamanın gururu içindedir. Uluslararası yayınevi olmanın alt yapısını tamamlayan Akademisyen, Türkçe ve yabancı dillerde yayın yapmanın yanında, küresel bir marka yaratmanın peşindedir.

Bilimsel ve düşünsel çalışmaların kalıcı belgeleri sayılan kitaplar, bilgi kayıt ortamı olarak yüzlerce yılın tanıklarındır. Matbaanın icadıyla varoluşunu sağlam temellere oturtan kitabın geleceği, her ne kadar yeni buluşların yörüngesine taşınmış olsa da, daha uzun süre hayatımızda yer edineceği muhakkaktır.

Akademisyen Yayınevi, kendi adını taşıyan “**Bilimsel Araştırmalar Kitabı**” serisiyle Türkçe ve İngilizce olarak, uluslararası nitelik ve nicelikte, kitap yayımlama sürecini başlatmış bulunmaktadır. Her yıl Mart ve Eylül aylarında gerçekleşecek olan yayımlama süreci, tematik alt başlıklarla devam edecektir. Bu süreci destekleyen tüm hocalarımıza ve arka planda yer alan herkese teşekkür borçluyuz.

Akademisyen Yayınevi A.Ş.

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Klazomenia Antik Kenti İle Bağlantılı Urla Karantina Adasında Yer Alan Osmanlı Dönemi Karantina Yapısı: Klazomen Tahaffuzhane ve Tebhirhanesi Mekânsal İşleyiş Biçimi..... 1 <i>Yelda DURGUN ŞAHİN</i>
Bölüm 2	Dara Somut Kültür Mirasının Sürdürülebilmesi ve Korunmasına İlişkin Öneriler ..... 15 <i>Çiğdem Belgin DİKMEN</i>
Bölüm 3	Sembolik Resimde Kadın Arketipi ..... 47 <i>Huriye ALTUNER</i>
Bölüm 4	Amatör Çalgıcılar Festivalinin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesine Yönelik İçerik Analizi ..... 79 <i>Uğur TÜRKMEN</i> <i>Metin BAŞ</i>
Bölüm 5	Anadolu Selçuklu Devleti'nde Bizans Kökenli Bir Aile: Maurozomes Ailesi ve Anadolu'daki Eserleri ..... 105 <i>Yurdagül ÖZDEMİR</i> <i>Ali BAŞ</i>
Bölüm 6	II. Abdülhamid'in Dış ve İç Siyasetinde Ulema..... 127 <i>Barış ERTEM</i>
Bölüm 7	Köy Nesri Yazarı Vladimir Fyodoroviç Tendryakov: Sovyetler Birliği'nde "Kulak" Köylüler..... 141 <i>Jale KARTAL</i>
Bölüm 8	Türkiye'de Çalgı Yapımının Gelişimi ve Lutiyelik ..... 157 <i>Sela Can DÖKMECİ</i> <i>İbrahim AKIN</i>
Bölüm 9	Duygusal Zekâ Puanlarının Okuma Alışkanlığına Sahip Olma Durumuna Göre Değişiminin İncelenmesi ..... 171 <i>İsmail Berat UZUN</i> <i>Ahmet UĞUR</i>
Bölüm 10	Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma Sürecinde Alternatif Bir Turizm Önerisi: Astro-Turizm ..... 185 <i>Sebahat Sinem ÖZYURT ÖKTEN</i>

İçindekiler

Bölüm 11 Küresel Salgın Covid-19'un Sağlık Çalışanları Üzerindeki Etkileri	199
<i>İlyas KARABIYIK</i>	
<i>Sibel ÖZBEY KARABIYIK</i>	
Bölüm 12 Modern Toplumsal Dönüşüm Teorilerinin Sosyo-Ekonomik ve Teknolojik Faktörler Ekseninde Değerlendirmesi	221
<i>Hüseyin SEVGİ</i>	
Bölüm 13 Göç ve İşsizlik İlişkisinin Panel Veri Analizi Yöntemiyle İncelenmesi: Türkiye Örneği	241
<i>Eda FENDOĞLU</i>	
<i>Gökhan KONAT</i>	
Bölüm 14 Derecelendirme Ölçeklerinde Cevap Seçeneği Sayısı: 5 ve 10 Cevap Seçenekli Ölçeklerin Kıyaslanması	253
<i>Aylin ALKAYA</i>	
Bölüm 15 Türkiye'de Sağlık Alanında Sunulan Mobil, Web ve Çağrı Merkezi Uygulamaları.....	273
<i>Selçuk BÜYÜKER</i>	
<i>Duygu FİNDİK COŞKUNÇAY</i>	

YAZARLAR

Prof. Dr. Ali BAŞ

Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi/Sanat Tarihi Bölümü
ORCID iD: 000-0002-4314-0498

Prof. Dr. Uğur TÜRKMEN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı
ORCID iD: 0000-0002-0847-779X

Doç. Dr. Çiğdem Belgin DİKMEN

Yozgat Bozok Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
ORCID iD: 0000-0001-5975-1552

Doç. Dr. İlyas KARABIYIK

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Söke İşletme Fakültesi/Ekonomi Bölümü
ORCID iD: 0000-0001-9439-7480

Dr. Öğr. Üyesi Aylin ALKAYA

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
ORCID iD: 0000-0001-5932-5553

Dr. Öğr. Üyesi Huriye ALTUNER

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi/Sanat Tarihi Bölümü
ORCID iD: 0000-0002-7714-3793

Dr. Öğr. Üyesi Metin BAŞ

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü
ORCID iD: 0000-0003-4533-4103

Dr. Öğr. Üyesi Sela Can DÖKMECİ

Trakya Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı
ORCID iD: 0000-0002-0783-5938

Dr. Öğr. Üyesi Yelda DURGUN ŞAHİN

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi
ORCID iD: 0000-0001-6708-9247

Dr. Öğr. Üyesi Eda FENDOĞLU

Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Uluslararası İşletme Yönetimi Bölümü
ORCID iD: 0000-0003-4092-7137

Dr. Öğr. Üyesi Duygu FINDIK COŞKUNÇAY

Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü
ORCID iD: 0000-0002-8932-5615

Yazarlar

Dr. Öğr.Üyesi Sebahat Sinem ÖZYURT ÖKTEN

İskenderun Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
ORCID iD: 0000-0003-4010-2565

Arş., Gör. Jale KARTAL

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID iD: 0000-0002-3200-5135

Arş. Gör. Dr. Gökhan KONAT

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Ekonometri Bölümü
ORCID iD: 0000-0002-0964-7893

Arş. Gör. Dr. Yurdağül ÖZDEMİR

Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi/Sanat Tarihi Bölümü
ORCID iD: 0000-0002-0594-4655

Arş. Gör. Dr. Hüseyin SEVGİ

Kırklareli Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
ORCID iD: 0000-0003-0295-0723

Arş. Gör. İsmail Berat UZUN

Kapadokya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü
ORCID iD: 0000-0003-0095-0738

Öğr. Gör. Dr. Barış ERTEM

İstanbul Teknik Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü
ORCID iD: 0000-0001-5091-2807

Dr. Selçuk BÜYÜKER

T.C. Sağlık Bakanlığı Erzurum İl Sağlık Müdürlüğü

YL Öğrencisi İbrahim AKIN

Trakya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı
ORCID iD: 0000-0002-6259-206X

Sibel ÖZBEY KARABIYIK

Teknisyen, Adana Büyükşehir Belediyesi
ORCID iD: 0000-0003-1568-2553

Ahmet UĞUR

Psikolojik Danışman, MEB Şanlıurfa Eyyübiye RAM
ORCID iD: 0000-00020-1895-3200

Bölüm 14

DERECELENDİRME ÖLÇEKLERİNDE CEVAP SEÇENEĞİ SAYISI: 5 VE 10 CEVAP SEÇENEKLİ ÖLÇEKLERİN KIYASLANMASI

Aylin ALKAYA¹

GİRİŞ

Katılma-katılmama derecelendirme ölçekleri sosyal bilim alanında anket araştırmalarında yanıtlayıcıların bir konu hakkındaki görüşleri, davranışları, tercihleri, duygularını ölçmek için sıklıkla kullanılan ölçek yapılarındandır. Derecelendirme ölçekleriyle anket çalışmalarında yer verilen kapalı uçlu sorulara veya ifadelere yanıtlayıcıların bilgilerini veya katılım düzeylerini derecelendirmeleri istenir. Anket ile sınıan bir konu hakkında iki kutuplu cevap seçenekleri (örn. Katılıyorum; Katılmıyorum, Çok kolay; Çok zor) sunulur ve yanıtlayıcı cevap seçeneklerinde uygun olan cevabı işaretler. Yanıtlayıcıların katılım düzeyleri ya da karşıt görüşlerinin farklı düzeylerini ifade etmelerine dolayısıyla sürekliliğin ölçülmesine olanak sağlanır. Cevap seçeneği sayısı (ölçek noktası) bireylerin ölçeklere yanıt verme biçimini etkileyen ölçek özelliklerinden biridir (Weathers, Sharma & Niedrich, 2005). Derecelendirme ölçekleriyle yanıtlayıcılara sunulacak en uygun cevap seçeneği sayısı konusunda farklı görüşlerin olduğu çok sayıda çalışma vardır.

Derecelendirme ölçekleri oluşturulurken temel kararlardan biri cevap seçeneği sayısının belirlenmesidir. Derecelendirme ölçeklerinde cevap seçeneği sayısının ne olması gerektiği konusu üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde ortak bir karara varılmadığı görülmektedir. Cox (1980) en iyi cevap seçeneği sayısı çalışmalarına dayalı literatür incelemesi yapmış ve çalışma bulgularından açıkça anlaşılan ölçekler için her koşulda uygun olan belirli bir cevap seçeneği sayısının olmadığını belirlemiştir. Ancak Cox, en iyi cevap seçeneği sayısı için makul bir aralığın yedi artı eksi iki olarak görüldüğünü belirtmiştir. Lewis ve Erdinç (2017), ölçek güvenilirliği, ölçek geçerliliği, duyarlılık, kullanım kolaylığı-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, aylin@nevsehir.edu.tr

ğı, tercih, yapısal iyileşme, ayırt etmede bilgi aktarımı ve diğer ölçütlere dayalı literatür sınıflamasını vermiştir.

Çeşitli bilim alanlarından araştırmacılar farklı koşullarda farklı optimizasyon kriterleriyle en iyi cevap seçeneği sayısının ne olduğu sorusunu ele almıştır. Literatürde derecelendirme ölçeklerinde farklı cevap seçeneği sayısının ölçeklerin güvenilirlik, geçerlilik, ortalama puanlar, duyarlılık, değişim, çarpıklık, basıklık ve faktör-analitik sonuçları gibi çeşitli psikometrik özellikler üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Pek çok çalışma, daha fazla sayıda cevap seçeneğinin, güvenilirlik ve madde korelasyonları (Muñiz & ark., 2005) ile geçerlilik (Churchill & Peter, 1984; Lozano, García-Cueto & Muñiz, 2008) gibi daha iyi psikometrik özelliklerle ilişkili olduğuna işaret etmektedir (Lee & Paek, 2014). Bununla birlikte, başka görüşler cevap seçeneği sayısının ölçeklerin güvenilirlik, geçerlilik, ortalama puanlar, değişim, çarpıklık, basıklık ve faktör-analitik sonuçları gibi psikometrik özelliklerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı iddiasını desteklemektedir (Dawes, 2008).

Çalışmada en uygun cevap seçeneği sayısı hakkındaki tartışmaların yer aldığı derecelendirme ölçeklerinde psikometrik özelliklerden güvenilirlik, normal dağılımlı, varyans, orta nokta kullanımı literatür incelemesine yer verilmiştir. Verilerin analizi 5 ve 10 cevap seçenekli ölçek yapılarının kıyaslamalarının psikometrik özelliklerden güvenilirlik ile normal dağılımlı olma, çarpıklık ve basıklık, merkezi eğilim ölçüsü, varyans ve orta nokta kullanımının değerlendirilmelerine dayalı yapılmıştır. Çalışmanın verisi Kırıkkale Organize Sanayi bölgesi çalışanları arasından örneklem birimlerinin seçiminin karar örneklemeyle yapıldığı araştırmadan alınmıştır. Ölçme aracı olarak örgütsel sessizlik ölçeği kullanılmıştır. Analizlerde Kolmogrov-Smirnov testi, Shapiro-Wilk testi, bağımsız örneklem z testi, Mann-Whitney U testi ve Levene testi uygulanmıştır.

DERECELENDİRME ÖLÇEKLERİNDE GÜVENİLİRLİK

Derecelendirme ölçeklerinde farklı ölçek noktalarında güvenilirliği araştırılan pek çok çalışma olmuştur. Araştırmacılar, güvenilirliği en üst düzeye çıkaran cevap seçeneği sayısını belirlemeye çalışmışlardır. Cevap seçeneği sayısı ile ölçek güvenilirliği arasında pozitif bir ilişki olduğunu gösteren araştırmalar ile hiçbir ilişki olmadığını gösteren diğer araştırmalar çelişkili bulgular olduğunu göstermektedir (Weathers, Sharma & Niedrich, 2005). Bendig (1954), Peabody (1962), Komorita (1963), Remington ve ark. (1979), Boote (1981), Brown, Widing ve Coulter (1991) güvenilirliğin kullanılan cevap seçeneği sayısından

bağımsız olduğunu belirtmiştir (Preston & Colman, 2000). Mattell ve Jacoby (1971), 2'den 9'a kadar değişen cevap seçeneği kullanmanın etkisini incelemiş ve cevap seçenekleri sayısı arttığında güvenilirlik üzerinde ihmal edilebilir etki belirlemişlerdir (Jones & Loe, 2013). Kullanılan ölçek noktalarının sayısı arttıkça ölçeklerin güvenilirliğinin arttığı prensibi lehine hatırı sayılır bir görüş olsa da Alwin ve Krosnick (1991) bu prensibi destekleyen kanıtın neredeyse olmadığını belirtmiştir.

Krosnick ve Fabrigar (1997), 5-7 ölçek noktasının en iyi olduğu görüşünü destekleyen kanıtlar sunmuştur. Çalışmaların kanıtlarının çoğu 5-7 noktalarının en uygun olabileceği sonucu etrafında birleşiyor gibi görünse de, diğerleri daha fazla ölçek noktasının daha iyi olduğunu iddia etmektedir (Maitland, 2009). Saris ve ark. (1977), Andrews (1984), Alwin (1997), Koltringer (1995) 7'den fazla cevap seçeneği kullanılırsa daha fazla bilginin elde edilebileceğini önermişlerdir (Saris & Gallhofer, 2007).

Andrews (1984), 2, 3, 4 ve 5, 7, 9 ila 19 ve 20+ ölçek noktalarının yanıt ölçeklerini tahmini güvenilirlik, geçerlilik ve yöntem varyansı açısından karşılaştırmıştır. Cevap seçeneği sayısının veri kalitesi üzerinde soru tasarımının diğer yönlerine göre daha büyük etkileri olduğu sonucuna varmıştır. Cevap seçeneği sayısı arttıkça, veri kalitesinin arttığı, geçerlilik ve güvenilirliğin artma eğiliminde ve artık hata azalma eğiliminde olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar, daha fazla cevap seçeneğinin (en azından 5-7'ye kadar) kullanımının, altta yatan değişimin daha doğru bir yansımaları ürettiğini gösteren geniş kapsamlı literatürle tutarlıdır.

Likert (1932) derecelendirme ölçeklerinde beşli cevap seçeneğini önermiştir. Coelho ve Esteves (2007), 10 noktalı ölçeğin 5 noktalı ölçeğe kıyasla modeldeki memnuniyet ve sadakat değişkenleri için daha yüksek açıklama gücü, daha yüksek geçerlilik gösterdiği görülmüştür. Cicchetti, Showalter ve Tyrer (1985), simülasyon çalışmasıyla (2, 3, 4, ... , 100) ölçek noktalarında güvenilirliğin etkilerini araştırmış ve cevap seçeneği sayısı arttıkça güvenilirlik seviyelerinde her zaman bir artış olduğunu belirlemiştir. Alwin ve Krosnick (1991) araştırma literatürünün 7-10 noktalı ölçeklerin en güvenilir olabileceğini gösterdiğini belirtmiştir.

Preston ve Colman (2000), 2 ile 11 arasında değişen ve 101 cevap seçenekli ölçeklerde değerlendirme yapmıştır. Test-tekrar test güvenilirlik katsayıları 2, 3 ve 4 noktalı ölçekler için en düşük, 7 ile 10 noktalı ölçekler için en yüksektir. Cronbach alfa katsayıları 2 ve 3 noktalı ölçekler için en düşük iken 7 noktalıya

kadar artmış ve 7, 8, 9, 10, 11 ve 101 cevap seçeneğine sahip ölçekler için Cronbach alfa katsayılarının hepsi çok benzer olmuştur. Dawes (2008), 7-10 cevap seçeneğiyle daha kısa ölçeğe kıyasla daha fazla bilgi sağlanacağını öne sürmüştür.

DERECELENDİRME ÖLÇEKLERİNDE NORMAL DAĞILIM İNCELEMESİ

Parametrik testlerin temel varsayımlarından olan normal dağılım varsayımının geçerli olması temel araştırma konularından biridir. Normal dağılım incelemesi parametrik olmayan testlerden Kolmogrov-Smirnov (KS) testi ve Shapiro-Wilk (SW) testi sonuçlarına ve tanımlayıcı istatistiklerden çarpıklık ve basıklık ölçülerine dayalı yapılmaktadır. Araştırmalar, farklı ölçek yapıları kullanıldığında verilerin şeklindeki değişikliklere (çarpıklık ve basıklık) odaklanmıştır.

Neumann ve Neumann (1981) çalışmasında daha uzun (7 ve 10 noktalı) ölçeklerde katılımcıların aşırı cevaplardan kaçınma eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Leung (2011), 4-, 5-, 6- ve 11 noktalı ölçek bulguları, daha fazla ölçek noktasına sahip olmanın çarpıklığı azalttığını ve 11 noktalı ölçeğin en küçük basıklığa sahip olduğunu ve normale en yakın olduğunu belirlemiştir. Altuna ve Arslan (2016), 5 ve 7 noktalı ölçekler arasında normallik testlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulmamıştır. Simms ve arkadaşları (2019), 2-11 noktalı arasında değişen ölçeklerde çarpıklık ve basıklığın genellikle 2'den 4'e düşüş gösterdiğini, 4 cevap seçeneğinden sonra önemli bir değişimin olmadığını belirlemiştir.

DERECELENDİRME ÖLÇEKLERİNDEKİ DEĞİŞKENLİĞİN ÖLÇÜSÜ VARYANS

Aiken (1983), daha fazla sayıda cevap seçeneğiyle ortalamalarda doğrusal, varyansta eğrisel bir artış olduğunu gösterir ve ölçek genişliğinin ortalama puanları ve varyansı etkilediği sonucuna varır. Felix (2011) çalışmasında, yanıtlayanların kullandığı ortalama ölçek noktalarının sayısı artmasına rağmen, ölçek genişliğinin ortalamalar, varyanslar ve çarpıklık gibi önemli göstergeleri etkilemediği belirlenmiştir. Aiken (1983), daha fazla sayıda cevap seçeneği ortalamalarda doğrusal, varyansta eğrisel bir artış olduğunu göstermiş ve ölçek genişliğinin ortalama puanları ve varyansı etkilediği sonucuna varmıştır. Leung (2011) ölçeklerde ölçek noktası sayısına göre ortalama değerleri arasında ve varyans

değerleri arasında farklılık olmadığı görülmüştür. Dawes (2008) çalışmaları ölçek noktası sayısı arttıkça ölçekteki ifadelerin ortalama değerlerinin düştüğünü, varyans değerlerinin arttığını belirlemiştir.

DERECELENDİRME ÖLÇEKLERİNDE ORTA NOKTA KULLANIMI

Tek veya çift sayıda cevap seçeneği kullanımına ilişkin çeşitli tartışmalar vardır. Coelho ve Esteves (2007), tek sayıda cevap seçenekli bir ölçekte, orta nokta'nın genellikle yanıtlama çabasını azaltmayı tercih eden katılımcılar tarafından kullanıldığını iddia etmiştir. Bunun gerekçesi olarak da orta nokta ile ilişkili gerçek frekansın fazla tahmin edilmesiyle sonuçlandığını savunmuştur.

O'Muircheartaigh ve ark. (1999) ölçeğe bir orta nokta dâhil edilmesinin ölçeklerin güvenilirliğini ve geçerliliğini artırdığını göstermiştir. Ayrıca, çeşitli çalışmalar, bir orta nokta olmadığında, yanıtlayanların rastgele başka bir seçeneği seçmediği, bunun yerine ölçeğin gerçek orta noktasına yakın bir seçeneği sistematik olarak seçtiği sonucuna varmıştır (Krosnick, 2002). Krosnick ve Presser (2010) bir orta nokta seçeneğinin sunulmasının gerektiğini önermiştir (Menold & Bogner, 2016). Yanıtlayıcılardan belirsizlik altında karar vermeleri istendiğinde orta noktayı seçmek cezbedici olmaktadır (Bishop, 1987).

Bishop ve ark. (1980) ve O'Muircheartaigh ve ark. (1999), çoğu zaman katılımcıların söz konusu (a) konuyu çok önemli bulmadıklarında b) konuyla ilgilenmediklerinde veya (c) konuda güçlü fikirleri olmadığında orta noktayı seçtiğini bulmuşlardır. Bununla birlikte, O'Muircheartaigh ve ark. (1999) orta nokta seçiminin sıklığı ile katılımcının konu hakkında bilgi sahibi olması arasında bir ilişki olmadığını belirlemiştir (Menold & Bogner, 2016).

Konu hakkında bilgisi olmayan kişiler ölçekte sunulan orta noktayı seçme eğiliminde olabilir. Bunun sonucu olarak konu hakkında bilgisi olanlar araştırmada daha yüksek tahmin edilmiş olacaktır. Dahası orta nokta sadece tarafsız veya orta yanıtı olanları değil aynı zamanda bilgisi olmayanları da temsil ediyor olacaktır. Dolayısıyla potansiyel hata kaynağı olacaktır. Test yeniden test çalışmasında Kulas, Stachowski ve Haynes (2008) yanıtlayanların orta noktayı çoğu zaman bilmiyorum cevap seçeneği olarak kullandığını belirlemiştir (Menold & Bogner, 2016).

Yanıtlayıcıların belirli bir yönde seçim yapmalarına zorlamak gerekiyorsa ölçekte orta nokta sunulmayabilir. Schuman ve Presser (1981), bunun yanıtlayıcıların olumlu ve olumsuz cevaplara göre dağılımına hiçbir etkisi olmadığını

göstermiştir. Klingemann (1997) çalışmasında orta nokta cevabını vermeyi düşünen kişiler ölçeğe kendi cevaplarına yer verilmediğinden dolayı soruya bilmiyorum yanıtını vermeyi ya da soruyu cevaplamayı reddetmeyi seçebileceği belirtilmiştir (Saris & Gallhofer, 2007).

Orta nokta belirsizlik altında cezbeden bir cevap seçeneği olduğunda (Bishop, 1987), yanıtlayanlar kararsız olduğunda, ifadeyi yanlış anladığında, koşullu yanıtları veya tarafsız fikirleri olduğunda (Kulas & Stachowski, 2009) kullanılır. Orta nokta kişileri belirli bir yönde seçim yapmaya zorlamaz (Saris & Gallhofer, 2007). Sturgis ve ark. (2014), kişilerin gerçek görüşünü yansıtmayacak bir seçeneği seçmelerine yönlendirmelerinden orta nokta sunulmasıyla tarafsız konumda olmalarını sağlayacağını belirtmiştir (DeCastellarnau, 2017).

Cevap seçeneklerinde orta nokta için “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, “kararsız”, “belirsiz”, “emin değilim” gibi çeşitli etiketler kullanılmaktadır (Armstrong, 1987; Klopfer & Madden, 1980; Masters, 1974). Çeşitli ifade edilme şekilleri olmasına karşın bu seçenek tarafsızlığı ve katılıp katılmamaya eşit uzaklıkta olma olarak görülür. Bilmiyorum ya da yanıtlamama kayıp verisi orta nokta yerine kullanılmamalıdır (Lam & Allen, 2010). Orta nokta tarafsız bir nokta olarak algılanabilir (Baka, Figgou & Triga, 2012).

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Çalışma verisi T.C. Sanayi Bakanlığı'na bağlı sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı Kırıkkale Organize Sanayi bölgesi çalışanları arasından örneklem birimlerinin seçiminin olasılıksal olmayan örnekleme yöntemlerinden karar örneklemeyle yapıldığı araştırmadan gelmiştir. Deneysel gruplardaki yanıtlayıcı sayısı 10 noktalı ölçek için $n = 167$ ve 5 noktalı ölçek için $n = 180$ olmuştur. Anket formu demografik özelliklerin sorulduğu ve örgütsel sessizliğin ölçüldüğü ifadelerden oluşmuştur. Örgütsel sessizlik ölçeği olarak Taşkiran'ın (2010), çalışan sessizliği ifadelerinin doğrudan çalışanlara yöneltilmiş biçimi olan ölçek kullanılmıştır. Ölçek 15 ifadeden oluşmaktadır ve Tablo 1'de ölçek ifadeleri yer almaktadır. Örgütsel sessizlik ölçeği kabullenici sessizlik, korunma amaçlı sessizlik ve koruma amaçlı sessizlik üç alt boyutundan oluşmaktadır.

Tablo 1. Ölçek İfadeleri	
	Ölçek İfadeleri
Kabullenici sessizlik	Çalıştığım kurumda, benimle ilgili olmadığı için değişime yönelik yapılan öneriler hakkında konuşmada isteksizim.
	Çalıştığım kurumda alınacak kararlara rıza gösteren biri olduğum için düşüncelerimi kendime saklarım.
	Çalıştığım kurumdaki sorunlara çözüm üretme konusunda düşüncelerimi kendime saklarım.
	Kurum içinde fark yaratabileceğime inanmadığım için iyileşme ile ilgili fikirlerimi ifade etmem.
	Beni ilgilendirmediyini düşündüğüm için buradaki işlerin nasıl daha iyi yapılabileceği konusundaki fikirlerimi ifade etmem.
Korunma amaçlı sessizlik	Yöneticimin tepkisinden korktuğum için değişime yönelik fikirlerimi söylemem.
	Yöneticimin tepkisinden korktuğum için işimle ilgili bilgileri başkasıyla paylaşmam.
	Bu kurumda çalışmaya devam edebilmek için iş ile ilgili olumsuz durumları görmezden gelirim.
	Kurumdaki devamlılığımı korumak için iyileştirmeye yönelik fikirlerimi ifade etmekten kaçınıyorum.
	Çalıştığım kurumda korkutulduğum için sorunların çözümlerine yönelik fikirlerimi saklarım.
Koruma amaçlı sessizlik	Kurum içindeki işbirliği ortamını korumak için gizli kalması gereken bilgileri kendime saklarım.
	Çalıştığım kuruma ve iş arkadaşlarıma yarar sağlamak için özel bilgileri kendime saklarım.
	Çalıştığım kurumun veya iş arkadaşlarımla ilgili gizli kalması gereken bilgileri başkalarından gelen baskılara direnirim.
	Çalıştığım kuruma ve iş arkadaşlarıma zarar verebilecek bilgileri açıklamayı reddederim.
	Çalıştığım kurum ve iş arkadaşlarımla ilgili gizli kalması gereken bilgileri en uygun şekilde muhafaza ederim.

Kaynak: Taşkıran (2010) çalışmasında yer alan örgütsel sessizlik ölçeği

Verilerin analizlerinde Tablo 1’de sunulan 15 örgütsel sessizlik ölçeği ifadesinin 5 noktalı ve 10 noktalı ölçek yapıları üzerinden değerlendirmelerde bulunmaya çalışılmıştır.

YENİDEN ÖLÇEKLENDİRME

İlgilenilen çeşitli veri özelliklerini inceleyebilmek ve ölçek yapıları arasındaki karşılaştırmaları yapabilmek için yeniden ölçeklendirme yapmak uygun olacaktır. Yeniden ölçeklendirmede Dawes (2008) tarafından 5 ve 7 noktalı yapıların uç noktalarının 10 noktalı ölçeğin uç noktalarına denkleştirildiği aritmetik işlem uygulanmıştır. Örneğin, 5 noktalı ölçekte 1, 1 olarak kalırken 5, 10 olarak yeniden ölçeklendirilir. 5 noktalı ölçek orta noktası 3, 10'lu ölçeğe göre 5,5 olarak alınır. Tablo 2'de yeniden ölçeklendirme verilmiştir.

Tablo 2. Çalışma için yeniden ölçeklendirme yöntemi	
5 noktalı ölçek	
Orijinal değer	Yeniden ölçeklendirilmiş değer
1	1
2	3,25
3	5,5
4	7,75
5	10

VERİLERİN ANALİZİ

Güvenilirlik

İki ölçek yapısı için güvenilirlik düzeylerinin farklı olup olmadığı araştırılacaktır. İç tutarlılığın araştırıldığı güvenilirlik ölçüsü olarak Cronbach alfa için üzerinde mutabık olunan alt sınır 0,70 dir (Robinson, Shaver & Wrightsman, 1991). Örgütsel sessizlik ölçeği genel ve alt ölçekler Cronbach alfa değerleri 5 noktalı ölçekte genel için 0,95, kabullenici sessizlik için 0,92, korunma amaçlı sessizlik için 0,88 ve koruma amaçlı sessizlik için 0,82'dir. 10 noktalı ölçekte genel için 0,88, kabullenici sessizlik için 0,82, korunma amaçlı sessizlik için 0,893 ve koruma amaçlı sessizlik için 0,77'dir. Ölçek yapıları için değerler 0,70'i aştığı için bir ölçek yapısı diğerine kıyasla güvenilirlikte daha belirgin bir avantaja sahip değildir (Lewis & Erdiç, 2017).

Normallik

Tek değişkenli normallik parametrik olmayan testlerden KS testi ve SW testi sonuçlarına ve tanımlayıcı istatistiklerden çarpıklık ve basıklık ölçülerine dayalı incelemeleri yapılmaktadır. Tek değişkenli normallik varsayımında hipotez şöyledir:

H_0 : Veri normal dağılımlı kitleden gelmektedir.

H_1 : Veri normal dağılımlı kitleden gelmemektedir.

KS istatistik değerinin 0'a yakın değerli olması ve SW istatistiğinin 1'e yakın değerli olması durumunda veri normal dağılıma yakınsamaktadır. Tablo 3'te KW istatistiği için 0'a yakın değerli olanlar koyu renkle ve SW istatistiği için 1'e yakın değerli olanlar koyu renkle belirtilmiştir.

Tablo 3. KS testi ve SW testi sonuçları

İfade numarası	KS istatistiği			SW istatistiği		
	5'li	10'lu	p	5'li	10'lu	p
1	0,274	0,230	0,00	0,849	0,861	0,00
2	0,258	0,198	0,00	0,868	0,888	0,00
3	0,220	0,184	0,00	0,890	0,911	0,00
4	0,247	0,193	0,00	0,874	0,910	0,00
5	0,260	0,202	0,00	0,850	0,889	0,00
6	0,258	0,176	0,00	0,861	0,900	0,00
7	0,277	0,198	0,00	0,847	0,932	0,00
8	0,204	0,217	0,00	0,891	0,902	0,00
9	0,207	0,197	0,00	0,892	0,868	0,00
10	0,241	0,224	0,00	0,867	0,889	0,00
11	0,289	0,230	0,00	0,842	0,889	0,00
12	0,331	0,134	0,00	0,796	0,907	0,00
13	0,207	0,164	0,00	0,892	0,912	0,00
14	0,246	0,207	0,00	0,861	0,787	0,00
15	0,341	0,241	0,00	0,786	0,823	0,00

Tablo 3'ten KS istatistik değerlerinin 10 noktalı ölçekte genel olarak (8 ifadesi dışında) daha düşük değerli ve SW istatistik değerlerinin 10 noktalı ölçekte genel olarak (9 ve 14 ifadesi dışında) daha yüksek değerli oldukları görülmektedir. Ancak, önem düzeyleri $p < \alpha = 0,05$ olduğu için 5 noktalı ve 10 noktalı tüm ölçek ifadeleri için H_0 yokluk hipotezi reddedilmiştir. 5 noktalı ve 10 noktalı ölçeklerde örgütsel sessizlik ifadelerinin tümü için KS ve SW test sonuçlarından verilerin normal dağılımlı kitleden gelmedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Herhangi bir olasılık dağılımının şekli normal dağılımlı olma durumuna göre iki ölçüyle tanımlanabilir: çarpıklık ve basıklık. Basıklık, normal bir dağılıma kıyasla verinin dağılımının yüksekliğini ifade ederken basık veya sivri

olup olmamasının bir ölçüsüdür. Normal dağılıma kıyasla pozitif basıklık değeri daha sivri bir dağılımı ve negatif basıklık değeri daha basık daha düz bir dağılımı gösterir. Çarpıklık rastgele bir değişkenin olasılık dağılımının ortalama ölçüsüne göre simetrisinin ölçüsüdür ve dağılımın normal dağılıma kıyasla sağa ya da sola kaymış olup olmadığını tanımlamak için kullanılır (Hair vd., 2014). $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde $z_{\alpha/2} = z_{0,025} = 1,96$ olup çarpıklık ve basıklık katsayıları için hesaplanan z istatistiği değeri $\mp 1,96$ aralığında değer alması durumunda H_0 hipotezi kabul edilir.

Tablo 4. Ölçek yapısına göre çarpıklık ölçüleri ve z değerleri

İfade numarası	5 noktalı ölçek			10 noktalı ölçek		
	İstatistik (1)	Standart hata (2)	$z=(1)/(2)$	İstatistik (1)	Standart hata (2)	$z=(1)/(2)$
1	-0,254	0,181	-1,403	-1,060	0,188	-5,64
2	-0,057	0,181	-0,315	-0,192	0,188	-1,02
3	-0,206	0,181	-1,137	0,176	0,188	0,94
4	-0,105	0,181	-0,580	0,215	0,188	1,14
5	-0,148	0,181	-0,818	0,360	0,188	1,91
6	-0,066	0,181	-0,365	0,568	0,190	2,99
7	-0,074	0,181	-0,410	0,437	0,188	2,32
8	-0,337	0,181	-1,864	0,467	0,188	2,48
9	-0,302	0,181	-1,667	0,845	0,188	4,49
10	-0,335	0,181	-1,849	0,483	0,188	2,57
11	0,010	0,181	0,058	0,539	0,190	2,84
12	-0,841	0,181	-4,643	-0,615	0,188	-3,27
13	-0,302	0,181	-1,667	0,046	0,188	0,24
14	-0,319	0,181	-1,764	-1,313	0,188	-6,98
15	-0,880	0,181	-4,857	-1,174	0,190	-6,18

(1): Çarpıklık katsayısı istatistik değeri, (2): Çarpıklık katsayısı standart hatası

Tablo 4'ten çarpıklık ölçülerine dayalı z istatistiği değerleri incelendiğinde 5 noktalı ölçek yapısındaki 12 ve 15 numaralı ifadelerde z istatistiği değeri $\mp 1,96$ aralığında değer almamıştır. 10 noktalı ölçek yapısındaki ifadeler için z istatistiği değerleri incelendiğinde $\mp 1,96$ aralığı dışında kalan ifade sayısı daha fazla olmuştur. 1, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14 ve 15 ifadeleri için çarpık dağılım olduğu söylenebilir. 10 noktalı ölçek yapısındaki ifadelerde daha fazla çarpıklık gözlenmiştir.

Tablo 5’de basıklık ölçüleri z istatistiği değerlerine bakıldığında 5 noktalı ölçekte 6 ifadesinde z değeri $\mp 1,96$ aralığı dışında kalmıştır. 10 noktalı ölçekte ise 1-5, 7, 8, 10, 11, 13, 14 ifadeleri z istatistiği değerleri $\mp 1,96$ aralığı dışında kalmıştır. 10 noktalı ölçek yapısındaki ifadelerinde daha fazla basıklık gözlenmiştir.

Tablo 5. Ölçek yapısına göre basıklık ölçüleri ve z değerleri

İfade numarası	5 noktalı ölçek			10 noktalı ölçek		
	İstatistik (1)	Standart hata (2)	Z=(1)/(2)	İstatistik (1)	Standart hata (2)	Z=(1)/(2)
1	-0,148	0,36	-0,41	1,060	0,374	2,834
2	-0,207	0,36	-0,58	-1,398	0,374	-3,74
3	-0,280	0,36	-0,78	-1,215	0,374	-3,25
4	-0,517	0,36	-1,44	-0,987	0,374	-2,64
5	-0,527	0,36	-1,46	-1,216	0,374	-3,25
6	-0,784	0,36	-2,18	-0,576	0,378	-1,52
7	-0,242	0,36	-0,67	-0,766	0,374	-2,05
8	-0,498	0,36	-1,38	-0,920	0,374	-2,46
9	-0,487	0,36	-1,35	-0,326	0,374	-0,87
10	-0,105	0,36	-0,29	-0,854	0,374	-2,28
11	-0,328	0,36	-0,91	-0,977	0,378	-2,58
12	0,263	0,36	0,731	-0,440	0,374	-1,18
13	-0,487	0,36	-1,35	-1,341	0,374	-3,59
14	-0,020	0,36	-0,06	0,786	0,374	2,102
15	0,459	0,36	1,275	0,417	0,378	1,103

(1): Basıklık katsayısı istatistik değeri, (2): Basıklık katsayısı standart hatası

Hem çarpıklık hem de basıklık ölçülerine dayalı 5 noktalı ölçekte 6, 12 ve 15 ifadeleri dışındaki tüm ifadeler normal dağılımlı olma koşulunu sağlamıştır. Hem çarpıklık hem de basıklık ölçülerine dayalı 10 noktalı ölçekte normal dağılımlı olma koşulunu sağlayan ifade olmamıştır.

Gruplar arası farklılıklar

5 noktalı ve 10 noktalı ölçekte KS ve SW test sonuçları veri normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. 10 noktalı ölçek için çarpıklık ve basıklık ölçülerinin her ikisi için de normal dağılım varsayımının sağlandığı ifade olmamıştır. Dolayısıyla 5 ile 10 noktalı ölçeklerde merkezi eğilim ölçülerinden ortalamala-

rın kıyaslamaları yapılamamaktadır. Merkezi eğilim ölçüsü olarak ortanca kullanılabilir. Tablo 6'dan ortancalar incelendiğinde 1, 2, 14 ve 15 sessizlik ifadeleri için 10 noktalı ölçek ortanca değerinin yeniden ölçeklendirilmiş 5 noktalı ölçek ortanca değerinden daha yüksek değerli olduğu görülmektedir. Diğer sessizlik ifadeleri için yeniden ölçeklendirilmiş 5 noktalı ölçek ortanca değerleri 10 noktalı ölçek ortanca değerlerinden daha yüksek değerlidir.

Normal dağılım varsayımı sağlanmaması nedeniyle ölçek yapılarına göre gruplar arası farklılıkları araştırmada parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testinden yararlanılmıştır. Yeniden ölçeklendirilmiş 5'li ölçekte ve 10'lu ölçekte Mann-Whitney U testi bulguları Tablo 6'da sunulmuştur. Sınanacak hipotez aşağıdaki gibidir.

H_0 : Grupların puan dağılımları arasında farklılık yoktur.

H_1 : Grupların puan dağılımları arasında farklılık vardır.

Tablo 6. Ölçek yapısına göre ortanca, ortalama sıra değerleri ve Mann-Whitney U testi bulguları

İfade numarası	(1)	(2)	(3)	(4)	U	p
1	5,5	8	155,95	192,31	11804,5	0,001*
2	5,5	6	193,43	153,05	11532	0,000*
3	5,5	4	207,76	137,62	8954	0,000*
4	5,5	5	212,09	132,94	8173,5	0,000*
5	5,5	4	213,96	130,93	7837,5	0,000*
6	5,5	4	218,24	120,93	6346	0,000*
7	5,5	4	210,89	134,23	8389	0,000*
8	5,5	4	202,79	142,97	9848	0,000*
9	5,5	3	215,44	129,34	7571	0,000*
10	5,5	4	208,04	137,31	8902,5	0,000*
11	5,5	4	208,42	131,79	8115	0,000*
12	5,5	7	141,27	209,28	9138	0,000*
13	5,5	5	182,99	164,31	13411,5	0,081
14	5,5	9	135,73	215,25	8141	0,000*
15	5,5	8	121,02	228,29	5494	0,000*

* $\alpha=0,05$ hata düzeyinde iki grup arasında anlamlı farklılık vardır. Her bir sessizlik ifadesinde büyük ortanca değeri ve büyük ortalama sıra değeri koyu renkle işaretlenmiştir. (1): Ortanca değeri (5 noktalı veri 10'a yeniden ölçeklendi), (2): Ortanca değeri (10 nokta), (3): Ortalama sıra değeri: 5 noktalı veri 10 a yeniden ölçeklendi, (4): Ortalama sıra değeri: 10 nokta, U: Mann-Whitney U test değeri, p: önem düzeyi

Mann-Whitney U testi sonucu 13. sessizlik ifadesi için H_0 hipotezi kabul edilmiştir. 13 ifadesi için 5 noktalı ölçek grup puan dağılımı ile 10 noktalı ölçek grup puan dağılımı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir. 1-12 arası ve 14-15 arası ifadeler için H_0 hipotezi kabul edilmemiştir. Bu ifadeler için grupların puan dağılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Yeniden ölçeklendirme yapılmasıyla kıyaslanabilir duruma getirilen ölçeklerde genel itibariyle gruplar arası farklılık olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar genel olarak ölçekte kullanılan ölçek noktasına göre ifadelere farklı yanıtlar vermiştir yorumunu yapabiliriz.

Varyans

Ölçekte cevap seçeneği sayısı arttıkça cevaplardaki değişkenliğin artacağı savı savunulmaktadır. Katılımcılar 10 noktalı ölçekle yanıtlanmak için sunulan daha fazla sayıda cevap seçeneği olduğu için daha değişken cevaplar vermiş olabilir. Ölçeklerde ifadeler verilen yanıtların ne kadar değişkenlik gösterdiği bir değişkenlik ölçüsü olan varyans hesaplamalarına dayalı araştırılmaktadır. Çalışmada, 10 noktalı ölçekli ifadelerin varyanslarının 5 noktalı ölçek ifadelerin varyanslarından daha yüksek değerli olması beklenmektedir. Tablo 8'den 5 noktalı ölçek varyansları (1) sütunu ile 10 noktalı ölçek varyansları (3) sütunu değerleri kıyaslandığında 10 noktalı ölçek varyanslarının 5 noktalı ölçek varyanslarından yüksek değerli olduğu görülmektedir. 10 noktalı ölçekteki ifadeler çok daha değişken cevaplar verilmiştir. Her iki ölçek yapısının varyanslarını kıyaslayabilmek için yeniden ölçeklendirilmiş 5 noktalı ölçek ile 10 noktalı ölçek birlikte değerlendirmeye alınmıştır. Varyansların eşitliği (homojenliği) için sınanacak hipotez aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

$$H_0: \sigma_{i,5}^2 = \sigma_{i,10}^2 \quad H_1: \sigma_{i,5}^2 \neq \sigma_{i,10}^2$$

Burada $\sigma_{i,5}^2$: i değişkeni için dönüştürülmüş 5 noktalı ölçeği kullanıldığındaki varyans ve $\sigma_{i,10}^2$: i değişkeni için 10 noktalı ölçeği kullanıldığındaki varyanstır, $i = 1, \dots, 15$.

Varyansların eşitliği için Levene'nin test istatistiğinin normal dağılımlı olmama durumu altında sağlam (robust) olduğu belirlenmiştir (Brown & Forsythe, 1974). Dolayısıyla, çalışmada Levene testi uygulanabilmiştir.

Tablo 7'den Levene testi sonucu 1, 2, 3, 11, 12, 13, 15 ifadeleri için varyansların homojen olmadığı belirlenmiştir ve bu ifadeler için yokluk hipotezi red-

dedilmiştir. Varyanslar incelendiğinde 1. sessizlik ifadesindeki değişkenlik 10 noktaliya kıyasla 5 noktali ölçekte daha fazla iken diğer 2, 3, 11, 12, 13, 15 sessizlik ifadeleri için değişkenlik 10 noktaliya kıyasla 5 noktali ölçekte daha azdır.

Tablo 7. Varyanslar ve Levene testi bulguları

Ölçek ifadesi	Varyans değeri: 5 nokta (1)	Varyans değeri: 5 noktali veri 10 a yeniden ölçeklendi (2)	Varyans değeri: 10 nokta (3)	F	p
1	1,12	5,37	4,43	6,138	0,014*
2	0,9	4,55	8,17	39,123	0,00*
3	1,06	5,34	6,51	6,354	0,012*
4	1,07	5,39	5,51	0,003	0,956
5	1,07	5,42	6,55	2,245	0,135
6	1,13	5,7	6,04	0,879	0,349
7	1,01	5,11	5,77	0,575	0,449
8	1,42	7,17	7,31	0,586	0,444
9	1,39	7,05	6,69	0,285	0,594
10	1,24	6,29	6,43	0,395	0,53
11	0,99	5	6,6	6,528	0,011*
12	0,77	3,9	7,31	24,097	0,00*
13	1,39	7,05	7,91	6,661	0,01*
14	1,2	6,08	5,55	0,405	0,525
15	0,73	3,7	6,31	17,352	0,00*

* $\alpha=0,05$ hata düzeyinde varyanslar arasında anlamlı farklılık vardır.

Orta Noktalardaki Yanıtların Oranı

Tek sayıda oluşturulan 5 noktali ölçek ile çift sayıda oluşturulan 10 noktali ölçekler için orta nokta incelemesi yapılacaktır. 5 noktali ölçekte orta nokta 3 iken 10 noktali ölçekte orta nokta sunulmamaktadır. Ancak 10 noktali ölçek için orta nokta 5 ve 6 olarak kabul edilebilir. Buradan, 5 ve 10 noktali ölçeklerin orta nokta yanıt oranları yüzde dağılımı Tablo 9'daki gibi belirlenmiştir. Çalışmada 5 noktali ölçekle 3 orta noktası yanıt oranı, 10 noktali ölçek 5 ve 6 orta noktası yanıt oranından daha yüksektir savı vardır. Bu savı test etmede aşağıdaki hipotez kurulmuştur.

$$H_0: p_{i,1} = p_{i,2}$$

$$H_1: p_{i,1} > p_{i,2}$$

$p_{i,1}$: 5 noktalı ölçek kullanılırken i inci değişkende 3 orta noktası yanıt oranı ve $p_{i,2}$: 10 noktalı ölçek kullanılırken i inci değişkende 5 ve 6 orta noktası yanıt oranıdır, $i=1, \dots, 15$. Oranlar arası farklılığın araştırılmasında aşağıda yer alan z istatistiği kullanılır.

$$z_i = \frac{p_{i,1} - p_{i,2}}{sh(p_{i,1} - p_{i,2})} = \frac{p_{i,1} - p_{i,2}}{\sqrt{\frac{s_{i,1}^2}{n_{i,1}} + \frac{s_{i,2}^2}{n_{i,2}}}} = \frac{p_{i,1} - p_{i,2}}{\sqrt{\frac{p_{i,1}(1 - p_{i,1})}{n_{i,1}} + \frac{p_{i,2}(1 - p_{i,2})}{n_{i,2}}}}$$

$sh(p_{i,1} - p_{i,2})$: oran farklarının standart hatası, $s_{i,1}^2$ ve $s_{i,2}^2$ sırasıyla 5 noktalı ölçek kullanılırken i inci değişkende 3 orta noktası yanıt oranı varyansı ve 10 noktalı ölçek kullanılırken i inci değişkende 5 ve 6 orta noktası yanıt oranı varyansıdır. $n_{i,1}$ 5 noktalı ölçek i inci değişken için örneklem büyüklüğü, $n_{i,2}$ 10 noktalı ölçek i inci değişken için örneklem büyüklüğüdür. Her bir $i=1, \dots, 15$ değişkeni için z istatistiği değerleri Tablo 8'de son sütundaki gibi hesaplanmıştır. $\alpha=0,05$ hata düzeyinde tek yönlü hipotez için tablo değeri $z_\alpha = 1,64$ tür. Hipotez testi sınanmasında $z > z_\alpha$ ise H_0 hipotezi reddedilir.

Tablo 8'den orta noktalardaki yanıt yoğunluğunun 5 noktalı ölçekte 10 noktalı ölçeğe kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. 15 ifade için oranlar incelendiğinde 5 noktalıda orta nokta cevap yüzdesi 10 noktalı ölçekteki orta nokta cevap yüzdesinden en az 1,59 kat daha yüksek olmuştur. 5 noktalı ölçekle 3 orta noktası yanıt oranı, 10 noktalı ölçek 5 ve 6 orta noktası yanıt oranından daha yüksektir savı kabul edilmiştir.

Tablo 8. 5 noktalı ölçeğin (3) orta noktasındaki ve 10 nokta ölçeğin (5 veya 6) orta noktalarındaki yanıt oranları ve z istatistiği değerleri

Ölçek ifadesi	5 noktalı ölçek	10 noktalı ölçek	(1)- (2)	(1)/ (2)	z
	3 cevap yüzdesi (1)	5 ve 6 cevap yüzdesi (2)			
1	49,4	15,6	33,8	3,17	7,244
2	45,6	17,4	28,2	2,62	5,96
3	41,1	21,6	19,5	1,9	4,015
4	42,8	27	15,8	1,59	3,135
5	44,4	9,6	34,8	4,63	8,002
6	42,8	17	25,8	2,52	5,494
7	48,9	19,2	29,7	2,55	6,17
8	38,3	8,4	29,9	4,56	7,1
9	39,4	12	27,4	3,28	6,191
10	46,7	9,6	37,1	4,86	8,506
11	50	12,6	37,4	3,97	8,264
12	56,1	19,2	36,9	2,92	7,699
13	39,4	13,2	26,2	2,98	5,84
14	48,3	9	39,3	5,37	9,069
15	58,3	6,8	51,5	8,57	12,38

SONUÇ

Çalışmada kullanılan örneklerde 5'li ve 10'lu ölçek yapısında güvenilirlik, merkezi eğilim ölçüleri ve varyans farklılıkları, normal dağılım ile ölçekte orta nokta kullanımının etkileri incelenmiştir. Güvenilirlik açısından 5 ve 10 noktalı ölçekler arasında farklılık bulunmamıştır. Her iki ölçek yapısında da Cronbach alfa değerleri 0,70'in üzerinde değere sahiptir. KS ve SW test sonuçlarından verilerin normal dağılımlı kitleden gelmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre cevap seçeneği sayısındaki artış normalliğin sağlanmasında herhangi bir değişikliğe yol açmamıştır. 5 noktalı ölçeğe kıyasla 10 noktalı ölçek yapısındaki ifadelerde daha fazla çarpıklık gözlenmiştir. Hem çarpıklık hem de basıklık ölçülerine dayalı 5 noktalı ölçekte üç ifade dışındaki tüm ifadeler normal dağılımlı olma koşulunu sağlamıştır. Hem çarpıklık hem de basıklık ölçülerine dayalı 10 noktalı ölçekte normal dağılımlı olma koşulunu sağlayan ifade olmamıştır. Dolayısıyla 5 ile 10 noktalı ölçekli ifadelerin merkezi

eğilim ölçülerine dayalı kıyaslamalarında ortancalar değerlendirilmiştir. Dört ifadeye 10 noktalı ölçek ortancasının yeniden ölçeklendirilmiş 5 noktalı ölçek ortancasından daha yüksek değerli olduğu görülmüştür. Çoğunlukla yeniden ölçeklendirilmiş 5 noktalı ölçek ortancaları 10 noktalı ölçek ortancalarından daha yüksek değerlidir. Bununla birlikte, bir ölçek yapısına diğerine kıyasla daha yüksek puanlar verildiği yorumu yapılamamaktadır.

Ölçek yapılarına göre gruplar arası farklılıklar Mann-Whitney U testiyle araştırılmıştır. 5 noktalı ölçek grup puan dağılımı ile 10 noktalı ölçek grup puan dağılımı arasında bir ifade için istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı belirlenirken diğer tüm ifadeler için istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar genel olarak ölçekte kullanılan ölçek noktasına göre ifadelere farklı yanıtlar vermiştir yorumu yapılabilir.

Örneklemlerde 10 noktalı ölçek varyanslarının 5 noktalı ölçek varyanslarından yüksek değerli olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, 10 noktalı ölçekli ifadelere 5 noktalı ölçekli ifadelere kıyasla daha değişken cevaplar vermiştir. Bununla birlikte, her iki ölçek varyanslarını kıyaslayabilmek için yeniden ölçeklendirilmiş 5 noktalı ölçek ile 10 noktalı ölçek birlikte değerlendirmeye alınmıştır. Levene testi sonucu altı ifade için varyansların homojen olmadığı diğer ifadeler için varyansların homojen olduğu belirlenmiştir. Homojen olmayan varyanslı ifadelerde bir ifade dışındaki diğer ifadelerde 10 noktalı ölçek varyansları 5 noktalı ölçek varyanslarından daha yüksek değerlidir. Sekiz ifadeye varyansların homojen olduğu belirlenmiştir.

Çalışma bulgularından 5 noktalı ölçekle 3 orta noktası yanıt oranı, 10 noktalı ölçek 5 ve 6 orta noktası yanıt oranından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. 5 noktalıda orta nokta cevap yüzdesi 10 noktalı ölçekteki orta nokta cevap yüzdesinden en az 1,59 kat daha yüksek olmuştur. Çalışmada orta noktalardaki yanıt eğiliminin beş noktalı ölçek için 10 noktalı ölçeğe kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Anket çalışmalarında cevap seçeneği olarak bilmiyorum ya da fikrim yok seçeneği ayrıca bir seçenek olarak sunulabilir. Böylece orta nokta tarafsız ve katılıp katılmamayı içerirken cevap yüzdesi ölçeğe bilmiyorum seçeneğinin eklenmesiyle daha düşük çıkabilir.

Elde edilen bulgular, güvenilirlik, normal dağılımlı olma, ölçek grup puan dağılımı açısından önemli farklılık olmadığını göstermiştir. 10 cevap seçenekli ölçek ifadelerinde 5 cevap seçenekli ölçekli ifadelere kıyasla çok daha değişkenlik, daha fazla çarpıklık ve basıklık olduğu ve orta noktalardaki yanıt yoğunluğunun daha az olduğu belirlenmiştir.

KAYNAKLAR

- Aiken, L. R. (1983). Number of response categories and statistics on a teacher rating scale. *Educational and Psychological Measurement*, 43 (2), 397-401.
- Altuna, O. K. & Arslan, F. M. (2016). Impact of the number of scale points on data characteristics and respondents' evaluations: An experimental design approach using 5- point and 7-point Likert-type scales. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 55 (Ekim), 1-20.
- Alwin, D. F. & Krosnick, J. A. (1991). The reliability of survey attitude measurement: The influence of question and respondent attributes. *Sociological Methods Research*, 20 (1), 139-181.
- Andrews, F. M. (1984). Construct Validity and Error Components of Survey Measures: A Structural Modeling Approach. *The Public Opinion Quarterly*, 48 (2), 409-442.
- Baka, A., Figgou, L. & Triga, V. (2012). Neither agree, nor disagree: A critical analysis of the middle answer category in voting advice applications. *International Journal of Electronic Governance*, 5 (3), 244-263.
- Bishop, G. F. (1987). Experiments with the middle response alternative in survey questions. *Public Opinion Quarterly*, 51 (2), 220-232.
- Brown, M. B. & Forsythe, A. B. (1974). Robust tests for the equality of variances. *Journal of the American Statistical Association*, 69 (346), 364-367.
- Cicchetti, D. V., Shoinralter, D. & Tyrer, P. J. (1985). The effect of number of rating scale categories on levels of interrater reliability: A Monte Carlo investigation. *Applied Psychological Measurement*, 9 (1), 31-36.
- Coelho, P. S. & Esteves, S. P. (2007). The choice between a five-point and a ten-point scale in the framework of customer satisfaction measurement. *International Journal of Market Research*, 49 (3), 313-339.
- Cox, E. P. (1980). The optimal number of response alternatives for a scale: A review. *Journal of Marketing Research*, 17 (4), 407-422.
- Dawes, J. (2008). Do data characteristics change according to the number of scale points used? An experiment using 5-point, 7-point and 10-point scales. *International Journal of Market Research*, 50 (1), 61-77.
- DeCastellarnau, A. (2017). A classification of response scale characteristics that affect data quality: a literature review. *Qual Quant*, 52 (4), 523-1559.
- Felix, R. (2011). The impact of scale width on responses for multi-item, self-report measures. *Journal of Targeting, Measurement and Analysis for Marketing*, 19 (3-4), 153-164.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., et. al. (2014). *Multivariate data analysis* (Seventh edition). London: Pearson Education Limited.
- Jones, W. P. & Loe, S. A. (2013). Optimal number of questionnaire response categories: More may not be better. *SAGE Open*, 3 (2), 1-10.
- Krosnick, J.A. & Fabrigar, L.R. (1997). Designing rating scales for effective measurement in surveys. Lyberg, L., Biemer, P. et al. (Ed.), *Survey Measurement and Process Quality*, (141-164). New York: Wiley-Interscience.
- Lee, J. & Paek, I. (2014). In Search of the optimal number of response categories in a rating scale. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 32 (7), 663-673.

Güncel Sosyal Bilimler Araştırmaları III

- Leung, S. O. (2011). A comparison of psychometric properties and normality in 4-, 5-, 6-, and 11-point Likert scales. *Journal of Social Service Research*, 37 (4), 412-421.
- Lewis, J. R. & Erdinç, O. (2017). User experience rating scales with 7, 11, or 101 points: Does it matter? *Journal of Usability Studies*, 12 (2), 73-91.
- Likert, R. A. (1932). Technique for the measurement of attitudes. *Archive of Psychology*, 22 (140), 5-55.
- Maitland, A. (2009). How many scale points should I include for attitudinal questions? *Survey Practice* 2 (5), 1-5.
- Menold, N., & Bogner, K. (2016). *Design of rating scales in questionnaires*. Germany: GESIS.
- Neumann, L. & Neumann, Y. (1981). Comparison of six lengths of rating scales: Students' attitudes toward instruction. *Psychological Reports*, 48, 399-404.
- Preston C. C. & Colman A. M. (2000). Optimal number of response categories in rating scales: reliability, validity, discriminating power, and respondent preferences. *Acta Psychologica*, 104, 1-15.
- Robinson, J. P., Shaver, P. R. & Wrightsman, L. S. (1991). Criteria for scale selection and evaluation. In J. P. Robinson, P. R. Shaver, & L. S. Wrightsman (Eds.), *Measures of Personality and Social Psychological Attitudes* (1st ed., pp. 1-15). California: Academic Press.
- Saris, W. E. & Gallhofer, I. N. (2007). *Design, evaluation, and analysis of questionnaires for survey research*. New Jersey: John Wiley & Sons Inc.
- Schuman, H. & Presser, S. (1981). *Questions and answers in attitude survey: experiments on question form, wording and context*. New York: Academic Press.
- Simms, L. J., Zelazny, K., Williams, T. F., et. al. (2019). Does the number of response options matter? Psychometric perspectives using personality questionnaire data. *Psychological Assessment*, 31(4), 557-566.
- Taşkıran, E. (2010). *Liderlik tarzının örgütsel sessizlik üzerindeki etkisinde örgütsel adaletin rolü ve bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Weathers, D., Sharma, S. & Niedrich, R.W. (2005). The impact of the number of scale points, dispositional factors, and the status quo decision heuristic on scale reliability and response accuracy. *Journal of Business Research*, 58 (2005), 1516-1524.
- Weems G.H. & Onwuegbuzie A. J. (2001). The impact of midpoint responses and reverse coding on survey data, *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 34 (3), 166-176.

